

Fredagen den 24 november

Kl. 09.00

*Om bemanningen
av fyrplatser*

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Om bemanningen av fyrplatser

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Hans Gustafssons* (s) den 27 oktober anmälda interpellation, 1978/79:59, dels *Lars Schöits* (m) den 6 november anmälda interpellation, 1978/79:62, och anförde:

Herr talman! Hans Gustafsson har frågat mig dels om jag är beredd att omedelbart genom ett regeringsinitiativ avbryta nu aktuella avbemanningsplaner avseende Hanö fyr, Ölands södra udde och andra berörda fyrplatser, dels om jag är beredd att snabbt låta utreda hur bemanningarna vid våra fyrar skall garanteras för framtiden genom en annan kostnadsfördelning resp. ett eventuellt förändrat huvudmannaskap.

Lars Schött har frågat mig om jag ämnar vidtaga åtgärder för att bibehålla fyrplatsen Långe Jan vid Ölands södra udde bemannad.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Sjöfartsverket redovisar i sin anslagsframställning varje år en plan för fyrautomatisering och avbemanning. Denna plan behandlas således regelmässigt i budgetpropositionen. Under innevarande budgetår skall enligt planen fyrarna Nidingen, Kullen och Sandhammaren automatiseras och avbemannas den 1 januari 1979. Vid behandlingen av årets budgetproposition förutsatte trafikutskottet att samhällsekonomiska, lokaliseringspolitiska och sjösäkerhetsmässiga skäl beaktas vid frågor om fyra avbemanning.

Några ärenden har väckts i kommunikationsdepartementet om att upphäva beslutet om avbemanning av Nidingen, Kullen och Sandhammaren. Regeringen beslutade i går att Kullens fyr t. v. skall hållas bemannad. I fråga om de två övriga fyrplatserna har skälen för en fortsatt bemanning inte ansetts tillräckligt starka.

Enligt sjöfartsverkets anslagsframställning skall under budgetåret 1979/80 bl. a. fyrarna vid Hanö och Ölands södra udde automatiseras och avbemannas. Förändringen är planerad att äga rum den 1 januari 1980. Dessa frågor behandlas i budgetarbetet. Ett ställningstagande i frågorna kommer således att redovisas i budgetpropositionen.

Det program för automatisering av fyrar som hittills har genomförts av sjöfartsverket har varit av väsentlig betydelse när det gäller att hålla nere kostnaderna för farledsväsendet. Besparingarna kan beräknas till 50 milj. kr. Jag vill också påpeka att bemanningen – utan regeringsingripande – bibehållits på flera fyrplatser efter automatisering. Olika myndigheter,

Fredagen den
24 november 1978

*Om bemanningen
av fyrplatser*

däribland sjöfartsverket, har i dessa fall funnit att en fortsatt bemanning är så värdefull att man varit beredd att betala för bemanningen.

Det förekommer således situationer där det av olika skäl finns ett intresse av en fortsatt bemanning och där de berörda myndigheterna är beredda att ta på sig det ekonomiska ansvaret. Jag förutsätter att berörda myndigheter – vid det samråd som föregår varje fyravbemanning – i god tid klart ger uttryck för sitt intresse och därmed för sin vilja att ekonomiskt bidra till en eventuell fortsatt bemanning vid de återstående icke avbemannade fyrplatserna. F. n. pågår också ett arbete i detta syfte i vilket representanter för sjöfartsverket, naturvårdsverket och SMHI deltar. Mot bakgrund härav anser jag det inte nödvändigt med någon särskild utredning om framtida kostnadsfördelning och huvudmannaskap för fyrbemanningen. Som framgår av regeringsbeslutet i går är också regeringen beredd att i särskilda fall gå in och besluta om en fortsatt bemanning t. v. när det finns tillräckligt starka skäl.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

I interpellationen har jag lämnat en redovisning av vad de berörda intressenterna uttalat i anslutning till planerna att automatisera Hanö fyr. Jag skall inte upprepa den redovisningen här utan bara konstatera att länsstyrelse, lotsdirektör, försvaret, SMHI och Sydkustfiskarna starkt understryker behovet av en fortsatt bemanning av fyren. Jag har i andra sammanhang också redogjort för att båtsport- och fritidsfiskeorganisationerna fäster stor vikt vid frågan om fortsatt bemanning av fyren, och vi har därigenom fått ett än starkare uttryck för att en automatisering bör förhindras.

Jag lämnade denna utförliga redovisning i min interpellation för att ge kommunikationsministern tillfälle att redan nu ge uttryck för att den tilltänkta automatiseringen skall förhindras. Kommunikationsministern har inte velat begagna sig av denna möjlighet. Det beklagar jag, men jag kan samtidigt ha en viss förståelse för det.

Statsrådet redovisar nu att ett ställningstagande skall ske i samband med behandlingen av budgetpropositionen i januari. Men i slutet av sitt svar redovisar statsrådet också att regeringen är beredd att gå in och besluta om fortsatt bemanning när det finns starka skäl härför. Då de skäl jag redan redovisat är utomordentligt starka för att behålla bemanningen av Hanö fyr, vågar jag utgå ifrån att regeringen är beredd att förhindra en automatisering av fyren. Men om ändock någon liten tveksamhet skulle finnas kvar hos statsrådet, skall jag redovisa ytterligare några skäl för en fortsatt bemanning.

Hanö fyr är av stor betydelse för sjösäkerheten i Hanöbukten och delar av Östersjön. Vind- och strömförhållanden är f. ö. ofta svåra att bemästra i dessa farvatten. Vissa tider, i samband med hård blåst och storm, kan man på fyren ha upp till 130 samtal per dygn från fartyg, inte minst från fiskebåtar i området. Den dag jag tog kontakt med fyrmästaren för att höra hur han hade det hade han mellan kl. 02.00 och 04.00 på morgonen haft 60 samtal från båtar

inom området – det bör sägas att detta var en dag med ganska hård blåst.

Man har ständig radioanpassning på PR-radions kanal 11 A. Fyrpersonalen är ofta inkopplad på sjöräddningspådrag. Förra året fick man beordra ut livräddningskryssaren fem gånger. Polisen har ofta kontakt med fyrpersonalen angående skadegörelse och båtstölder, liksom försvaret har sådana kontakter när det gäller kränkning av skyddsområde och fiskegräns. Även tullen och brandkåren har ofta kontakt med fyrplatsen.

Den bemannade fyrplatsen betyder trygghet för många människor – det går inte särskilt bra att samtala med en automatiserad fyrplats. Det är visserligen bara fem personer som arbetar på fyren, och det är inte så mycket när det gäller sysselsättningsfrågor. Men på en ö som praktiskt taget saknar fasta arbetsplatser och som ständigt ser sin befolkning minska, nu till ca 150 personer, är det av stor betydelse för möjligheten att upprätthålla åtminstone någon service att ytterligare fem hushåll har sin bärgning på ön.

Fyren och dess bemanning ingår också som en viktig del i öns kultursociala miljö. Denna viktiga funktion kan ej heller ersättas med en automatiserad anläggning.

Förstör inte allt detta bara för en förment besparing av några hundratusentals kronor eller på grund av att byråkratiska regler skapar svårigheter att dela upp finansieringen!

Enligt den information jag har kommer också den kommitté som representerar olika intressenter och som statsrådet omnämnt i slutet av sitt svar att föreslå att bemanningen av fyren skall bibehållas.

Efter detta tillägg till den redovisning jag redan gjort i interpellationen utgår jag ifrån att jag mot bakgrund av statsrådets eget uttalande kan dra slutsatsen att regeringen kommer att tillse att bemanningen bibehålls. Starka skäl för att avvisa automatisering av fyren föreligger verkligen i detta fall.

Herr talman! Jag ber slutligen att än en gång få framföra ett tack till kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Först ber även jag att till kommunikationsministern få framföra ett tack för svaret.

Föregående talare har som representant för Blekinge helt naturligt i huvudsak uppehållit sig vid frågan om Hanö fyr. För mig faller det sig lika naturligt att som representant för Kalmar län i huvudsak beröra fyrplatsen Långe Jan vid Ölands södra udde.

Som jag nämnt i min interpellation kan även beträffande denna fyrplats särskilt framhållas vikten av fortsatt optisk bevakning med hänsyn till sjöräddning, kustbevakning och oljekatastrofberedskap.

Även jag vill understryka hur värdefullt det är med en bemannad fyrplats med hänsyn till bl. a. fritidsbåtarnas, fiskerinäringens, försvarets och de meteorologiska myndigheternas olika behov.

För Ölands del är turistnäringen av den största betydelse. Fyren Långe Jan – och då framför allt möjligheten att gå upp i fyren – tillhör jämte Borgholms slottsruin och Sollidens sommarresidens Ölands främsta turistmål. Det vore

Fredagen den
24 november 1978

*Om bemanningen
av fyrplatser*

felaktigt att bortse från detta, och om man nu avbemannar denna fyr skulle det betyda att man minskar värdet av andra av statsmakterna vidtagna åtgärder, som syftar till regional stimulans och utveckling. Byggandet av Ölandsbron har ju inneburit en avsevärd ökning av turismen – även den utländska – på Öland. Att minska öns attraktivitet genom att avhända den det lockande turistmål som en levande fyrmiljö utgör vore inte välbetänkt.

För en bygd finns specifika, ej alltid mätbara värden, som försvinner vid en bortrationalisering. En avbemanning av Långe Jan bedöms av många skäl utöver de redan nämnda – bl. a. med hänsyn till där tjänstgörande personal och från kulturhistorisk synpunkt – som djupt beklaglig.

Många olika intressenter har också starkt reagerat mot sjöfartsverkets planer på en avbemanning. Jag vill här endast nämna länsstyrelsen i Kalmar län, Mörbylånga kommun, Fyrpersonalens förening, chefen för Småland-Ölands kustbevakningsområde och olika turistorganisationer.

Kommunikationsministerns svar visar att man i departementet nu är medveten om den starka opinion mot avbemanningen av våra fyrar som växer sig allt starkare ute i landet. Denna opinion måste anses helt naturlig mot bakgrund av bl. a. det ökade intresset för fritid och miljövärd. Fyrpersonalens stora värde för assistans åt våra många fritidsbåtar och för bevakning mot de många oljeutsläppen som hotar våra badstränder och vårt växt- och fågelliv kan icke nog understrykas. Det är därför nödvändigt att statsmakterna nu går försiktigare fram i dessa ärenden. Det är ett rimligt krav att man – innan beslut om eventuell ytterligare avbemanning av fyrar fattas – avvaktar resultatet inte bara av den arbetsgrupp, bestående av representanter för sjöfartsverket, naturvårdsverket och SMHI, som statsrådet omnämner i sitt svar. Man bör också avvakta andra pågående utredningar, främst den som gäller övervakningen och räddningstjänsten till sjöss och den s. k. oljeskyddskommittén. Flera av dessa utredningar kan lämna förslag som i hög grad berör fyrpersonalens kommande funktioner.

Givetvis hade jag väntat mig ett mer positivt svar från statsrådets sida. Som ljusglimtar i mörkret får man dock se den förra regeringens beslut att t. v. stoppa avbemanningen av Måseskärs fyr och den nuvarande regeringens gårdagsbeslut att t. v. stoppa avbemanningen av Kullens fyr. Båda besluten tyder på ett glädjande, välmotiverat nytänkande i fråga om våra fyrar. Detta nytänkande bör enligt min fasta övertygelse leda fram till beslutet att bl. a. fyrplatsen Långe Jan vid Ölands södra udde och Hanö fyr, liksom helt naturligt också Gotska Sandöns fyr, även i framtiden skall vara bemannade.

Än en gång tackar jag kommunikationsministern för svaret på min interpellation.

BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! I maj i år frågade jag dåvarande kommunikationsministern Bo Turesson, om han var beredd att ompröva sjöfartsverkets beslut att dra in bemanningen vid Kullens fyr den 1 januari 1979 och vänta med ett definitivt ställningstagande i den frågan till dess sjöbevakningskommittén var klar med

sin utredning.

Som skäl för en fortsatt bemanning av Kullens fyr anförde jag bl. a. den livliga turismen och småbåtstrafiken i området, naturvårdsintressena och fyrens strategiska läge från militär synpunkt.

Bo Turesson sade sig ha förståelse för argumenten men hänvisade bl. a. till pågående överläggningar i en arbetsgrupp, bestående av representanter för SMIII, naturvårdsverket och sjöfartsverket. Därefter framförde Höganäs kommun sina betänkligheter mot avbemanningen och begärde en uppvaktning hos kommunikationsdepartementet.

Även om regeringsingripandet nu kommit i grevens tid, är det givetvis mycket glädjande, och det är med stor tillfredsställelse jag noterar kommunikationsministerns besked att Kullens fyr t. v. skall vara bemannad. Jag utgår från att detta beslut innebär att bemanningen skall hållas kvar på en oförändrad nivå, dvs. att de tre heltidstjänster som erfordras för att upprätthålla dygnetruntbemanning bibehålls. Jag tar upp denna fråga bl. a. mot bakgrund av förestående pensionering av fyrpersonal vid Kullens fyr, och jag vore med tanke på detta tacksam om kommunikationsministern ville bekräfta att jag tolkat hennes besked korrekt.

Eftersom beslutet innebär bemanning t. v., anser jag det vara på sin plats att anföra ytterligare några synpunkter i frågan. Bl. a. finns det skäl att något diskutera den principiella handläggningen av hela automatiseringsprogrammet, inkl. sjöfartsverkets avbemanningsplan.

I sitt interpellationssvar sade kommunikationsministern bl. a.: "Jag förutsätter att berörda myndigheter – vid det samråd som föregår varje fyravbemannning – i god tid klart ger uttryck för sitt intresse och därmed för sin vilja att ekonomiskt bidra till en eventuell fortsatt bemanning vid de återstående icke avbemannade fyrplatserna."

Ja, om det vore så väl, men så har ju tyvärr inte skett, åtminstone inte vad gäller Kullens fyr och av allt att döma inte heller i flera andra fall. Beslut först, sedan samråd – det är en något underlig turordning. Att det härvidlag brustit åtskilligt bekräftas också av att regeringen sett sig föranlåten att ingripa till förmån för en fortsatt bemanning av Måseskärs och Kullens fyrplatser.

Parallellt med att den tidigare nämnda arbetsgruppen samlat in material för att styrka behovet av en fortsatt bemanning vid ett tiotal fyrplatser, lokala påtryckningar i frågan m. m. har MBL-förhandlingar om en omplacering av fyrplatser inletts och pågår. Jag vill försäkra att detta har inneburit en stark psykisk press på fyrpersonalen, som i många fall inte kunnat få besked om sina framtida arbetsuppgifter.

Kommunikationsministern hänvisar också till kostnadsbesparingar på ca 50 milj. kr. som en följd av den automatisering av fyrar som hittills genomförts. Det skulle vara intressant att veta hur man egentligen kommit fram till denna summa. Jag har tidigare fått uppgiften att varje automatiserad fyrplats skulle innebära en inbesparing för sjöfartsverket med mellan en halv och en miljon kronor. När jag närmare granskat dessa kostnadsuppgifter vad avser Kullens fyr visar det sig, att nettobesparingen vid en avbemannning av denna fyrplats uppgick till endast 170 000 kr. Räkna vi sedan med

Fredagen den
24 november 1978

*Om bemanningen
av fyrplatser*

alternativkostnader för t. ex. de väderobservatörstjänster som SMHI uppenbarligen under alla förhållanden är berett att tillsätta på en del fyrplatser, finner vi att den ekonomiska vinsten av avbemanningen blir ytterst blygsam.

Det kan emellertid inte vara riktigt att räkna snävt företagsekonomiskt i en samhällsfråga, där ofta stora mänskliga värden står på spel. Automatiken är säkerligen väl motiverad för den reguljära handelssjötrafiken, men vilken dator slår larm när en fritidsbåt ränner mot klipporna eller ingriper när en skogsbrand är ett faktum? Vilken dator håller t. ex. ett vakande öga bland de drygt 300 000 turister som varje år besöker naturreservatet vid Kullaberg och som på grund av detta områdes kuperade och klippiga terräng löper stora olycksrisker? Eller vilken dator ger varningssignaler när inte önskvärda marina enheter av främmande nationalitet uppenbarar sig t. ex. i Öresund, en av världens livligast trafikerade farleder?

När det gäller väderobservationerna, som alltså under alla förhållanden måste finnas kvar på flera fyrplatser, har jag också erfarit att man på fackligt håll, nämligen från Statstjänstemannaförbundet, tryckt på om utökat personalbehov, eftersom man i de fall där det bara finns en observatör inte uppfyller arbetstids- och arbetsmiljölagarnas bestämmelser om arbetstid och vila. Observationerna görs som bekant var tredje timme.

Många av de skäl som talar för en fortsatt bemanning av Kullens fyr är såvitt jag kan bedöma också relevanta för ett flertal andra fyrplatser. Enligt vad jag erfarit kommer den arbetsgrupp som kommunikationsministern hänvisar till i sitt interpellationssvar fram till exakt samma slutsatser. Man kommer att föreslå en fortsatt bemanning av 14 fyrplatser. För Kullens del föreslås naturvårdsverket gå in som huvudman. Arbetsgruppens synpunkter sammanfaller alltså väl med de synpunkter på kostnadsfördelning och översyn av huvudmannskapet för våra fyrplatser som tagits upp av Hans Gustafsson. Ett övergripande beslut i bemanningsfrågan från regeringens sida torde alltså vara ofrånkomligt, och det är också viktigt att definitiva beslut snarast fattas i de fall där regeringen ingripit till förmån för en fortsatt bemanning t. v.

Jag har tidigare sagt och vill avsluta med att ännu en gång understryka att vi genom att ha personalen kvar vid våra fyrplatser får en livförsäkring med otroligt låg premie.

KARL-ANDERS PETERSSON (c):

Herr talman! Redan i januari i år motionerade Claes Elmstedt och jag om en fortsatt bemanning av Hanö fyrplats, som planerats att avbemannas 1980. Det är med stor tillfredsställelse som jag konstaterar att Hans Gustafsson med sin interpellation understryker de synpunkter som vi framförde i vår motion på nyåret.

Jag är väl medveten om att sjöfartsverkets planer på avbemannning av fyrplatserna grundar sig på utförda kostnadsanalyser och övertygelse om att man verkligen gör kostnadsbesparingar genom åtgärden. Men anledningen härtill är ju att man begränsar synsättet till sitt speciella kompetensområde.

Om man däremot kunde inväga alla kostnadsökningar för kustbevakningen och polisen samt dessutom de brister som uppstår i säkerhet och trygghet för sjöfarten i södra Östersjön, så skulle resultatet säkert bli ett helt annat när det gäller Hanö fyr.

Om sjöfartsverkets planer förverkligas skulle Östersjön sakna bemannad fyr ända från Gotska Sandön till Falsterbo. Från kustbevakningens sida har klart deklarerats att möjligheterna till kontakter med bemannad fyrplats betraktas som mycket värdefulla.

Yrkesfiskarna är i regel försedda med god radioutrustning, men bemannade fyrplatser inom rimligt avstånd innebär ändå en stor trygghet för dem. För fritidsbåtarna, som på senare år ökat kraftigt i antal, är de bemannade fyrplatserna ännu värdefullare; fritidsbåtarna är ju inte försedda med kommunikationsradio eller har sådan med kort räckvidd. Det var en förlust för sjöfarten i södra Östersjön när Utklippans fyr automatiserades för fyra år sedan. Om nu Hanö fyrplats skall gå samma öde till mötes, så kan följderna bli katastrofala för detta område.

Det är hög tid att beslutet om bemanning av Hanö fyrplats omprövas. Oron är faktiskt stor bland Hanös befolkning och även bland berörda människor till sjöss. Planeringen härvidlag gjordes på 1960-talet, då man trodde att centralisering och automatisering skulle ge stora samhällsvinster och lösa alla problem. Det var en övertro på automatiken. Det har av föregående talare framhållits hur viktigt det är att man kan ha kontakt med en bemannad fyrplats.

I samband med behandlingen vid 1970 års riksdag av nya riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation framhölls att organisationsfrågorna inte får bedömas enbart från företagsekonomiska synpunkter, utan de skall bedömas även med hänsyn till allmänna samhällsekonomiska och lokaliseringspolitiska förhållanden och övrig verksamhet avseende kust- och havsövervakning m. m. Trafikutskottet betonade också för sin del starkt vikten härav vid ställningstagandet till frågor beträffande indragning av fyrplatser, när man i våras behandlade vår motion, och kommunikationsministerns svar här i dag gav ju vissa förhoppningar i den riktningen att vi skulle få behålla bemanningen av Hanö fyrplats. Men det är angeläget att det kommer ett snabbt positivt besked om att Hanö fyrplats får förbli bemannad även i framtiden.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talmän! Samtliga talare har tagit upp frågan om den framtida bemanningen av fyrplatser.

Lars Schött nämnde de utredningar som pågår för att se över frågan om den framtida bemanningen av utsjöplatser. Jag räknar med att utredningarna och det konkreta samrådsförfarande som sjöfartsverket har med berörda myndigheter på ett tidigt stadium skall klargöra behovet av och intresset för en eventuell fortsatt bemanning av de fyrrar som enligt planerna skall automatiseras i framtiden. Jag förutsätter också att ställningstagandena från myndigheternas sida skall föreligga i så god tid att den framförhållning som

*Om bemanningen
av fyrplatser*

Fredagen den
24 november 1978

*Om bemanningen
av fyrplatser*

sjöfartsverket måste ha i dessa frågor inte blir lidande.

Bengt Silfverstrand frågade mig angående den fortsatta bemanningen vid Kullens fyr. Fyren skall vara bemannad i den utsträckning som den är i dag.

Vidare frågade Bengt Silfverstrand hur man fått fram att rationaliseringarna ger en vinst på 50 milj. kr. Jag vill bara nämna att år 1959 sysselsattes 400 man på fyrarna och att år 1977 sysselsattes 60 man – alltså en minskning med 340 man. Vidare har det skett en arbetstidsförkortning och slutligen har fyrskepp dragits in. Sjöfartsverket har gjort den bedömningen att dessa åtgärder har medfört inbesparingar på 50 milj. kr.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse att kommunikationsministern inte har någonting att erinra mot de slutsatser jag drog av kommunikationsministerns svar när det gällde Hanö fyr.

Kommunikationsministern förväntar att de utredningar som pågår skall hinna bli färdiga i så god tid att sjöfartsverket skall kunna ha en rimlig framförhållning när det gäller frågan om avbemanning resp. automatisering av fyrarna. Mot bakgrunden av det svar som kommunikationsministern lämnat, och som jag alltså har en viss förståelse för, förutsätter jag att den här frågan kommer att avgöras senast i samband med behandlingen av budgetpropositionen.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Den omständigheten att utöver interpellanterna ett par andra ledamöter av kammaren har deltagit i debatten visar hur betydelsefull den här frågan är.

Även jag vill nu framhålla, eftersom den ekonomiska sidan inte berördes i mitt första anförande, att det naturligtvis är aktningsvärt med besparingsförslag men att denna fråga måste ses i ett större sammanhang, där man måste väga in många olika samhällsfunktioner.

Jag vill än en gång betona hur viktiga dessa fyrärenden är. Besluten i dem får stora verkningar långt in i framtiden, inte bara för vår generation, utan också för kommande generationer.

Jag är tacksam för vad statsrådet nämnde i sitt andra anförande, att man kommer att ta hänsyn till vad pågående utredningar har att framföra i ärendet, men jag vill också understryka att det är angeläget med ett snabbt positivt besked.

Än en gång tackar jag för svaret.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Jag måste svara Hans Gustafsson att den utredning, med företrädare från sjöfartsverket, SMHI och naturvårdsverket, som behandlar frågan om bemanning vid utsjöplatser beräknas vara färdig inom kort, medan den utredning som pågår om åtgärder mot oljeskador till sjöss enligt direktiven skall vara klar den 1 juli 1979.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Det var just mot den bakgrunden jag tillät mig begära ordet igen. Jag tycker att avgörandet om Hanö fyr skall kunna fattas utan att avvakta de mer övergripande utredningar kommunikationsministern talar om här. Det måste vara möjligt att ta ställning till hur Hanö fyr skall skötas i framtiden utan att avvakta det mer övergripande arbete som utredningarna håller på med. Statsrådet uttalar i interpellationssvaret: "Dessa frågor behandlas i budgetarbetet. Ett ställningstagande i frågorna kommer således att redovisas i budgetpropositionen." Jag tolkar det uttalandet så att jag har anledning förvänta mig att kommunikationsministern, i varje fall när det gäller Hanö fyr, kommer att redovisa sin inställning i samband med budgetpropositionen.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! Även jag räknar bestämt med att det beträffande de tre av mig nämnda fyrarna, Långe Jan vid Ölands södra udde, Hanö fyr och fyren på Gotska Sandön, icke kan råda någon som helst tvekan. Man bör redan nu ha fullt klart för sig att de måste vara bemannade även i framtiden.

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM:

Herr talman! Vi kommer i budgetpropositionen att redovisa vår syn på frågan om bemanning av fyrplatser.

HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag förmodar att det inte blir en redovisning som bara säger att man från kommunikationsdepartementets sida vill avvakta de övergripande utredningarna och remissvaren på dem, utan att det verkligen blir en redovisning av regeringens syn på de specifika frågor vi här har tagit upp.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om vidgad försöksverksamhet med trådbussar

Kommunikationsministern ANITHA BONDESTAM erhöll ordet för att besvara *Ulla Tillanders* (c) den 27 oktober anmälda interpellation, 1978/79:58, och anförde:

Herr talman! Ulla Tillander har frågat mig om jag är beredd att ge uttryck åt en positiv inställning till trådbussar och om jag i så fall är beredd att manifesteras denna genom att initiera försöksverksamhet med trådbussar i andra kommuner på samma sätt som redan skett i Stockholm.

F. n. sker en snabb teknisk utveckling av olika busstrafiksystem. Jag kan nämna försöken med prioritering av bussar i signalreglerade korsningar, central styrning och kontroll av busstrafiken med hjälp av datorer och utveckling av tystare, renare och energisnålare drivmetoder. Inom detta område är staten aktivt engagerad. Till försök med ett nytt bussystem i

*Om vidgad försöks-
verksamhet med
trådbussar*

Halmstad bidrar staten exempelvis med 1,5 milj. kr. Systemet skall bl. a. hjälpa förarna att styra och bromsa in bussen mjukt vid stationerna och underlätta på- och avstigning genom att bussen angör hållplatser i samma nivå som bussens golv. I en andra etapp av försöket kommer ett nytt miljövänligt och energisnålt drivsystem att testas. Jag vill också nämna statens engagemang via förenade fabriksverken i utvecklingen av stirlingsmotorn, via styrelsen för teknisk utveckling i fråga om datoriserade busstrafikledningssystem och via transportforskningsdelegationen genom bl. a. analyser av hur ett busslinjenät på bästa sätt konstrueras.

I fråga om trådbusstrafiken i dess mer konventionella form finns erfarenheter både i Sverige och i utlandet. Även i fråga om kombinerade batteri/trådbussar finns erfarenheter. Vi kan anta att trådbussen när den väl är i drift drar mindre energi än dieselbussen, att den i vissa fall är tystare och att den inte ger ifrån sig avgaser. Detta är naturligtvis mycket värdefulla egenskaper.

Som Ulla Tillander påpekar krävs dock avsevärda investeringar för att upprätta trådbusstrafik. Kapitalkostnaderna blir höga och driftkostnaderna, inkl. ränta och avskrivningar, högre än dieselbussarnas. Genom att dessutom mycket kapital i ett trådbussystem binds i fasta anläggningar blir systemet svårt att ändra. Detta är självklart ett problem, eftersom mycket tyder på att andra bussystem nu håller på att tas fram, som – förutom att de kan bli betydligt billigare än trådbussarna – har trådbussens miljö- och energifördelar.

Energikommissionen har i sitt betänkande bl. a. föreslagit att frågan om införande av trådbussar i större tätorter utreds. Betänkandet har nyligen remissbehandlats, och frågan bereds f. n. inom regeringskansliet. Först sedan denna beredning har slutförts kommer jag att vara beredd att föreslå regeringen de åtgärder som kan visa sig lämpliga. Givetvis är jag positiv till en utveckling av energisnålare och miljövänligare trafikmedel.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Samtidigt måste jag uttrycka en viss besvikelse över att svaret blev som det blev.

Denna fråga har ju ställts tidigare, och det svar som förre kommunikationsministern gav innehöll en klart positiv grundton. Han sade uttryckligen att han ställde sig positiv till trådbussar. Det framgick också av att han initierade försöksverksamhet. Man kan säga att frågan föll framåt. Dörren lämnades öppen också för andra kommuner än Stockholm att komma in med ansökningar om bidrag till kommunal försöksverksamhet. Min förhoppning var, när jag ställde frågan, att den inställning som förre kommunikationsministern uttryckte skulle bekräftas av den nuvarande.

I kommunikationsminister Bondestams svar betonas de invändningar mot trådbussystemet som man ofta hör. Det kan inte hjälpas att man får intrycket av – även om det inte direkt utsägs – att en större tveksamhet ligger bakom formuleringarna. Man kan naturligtvis alltid peka på andra alternativ för

utvecklingen på det transporttekniska området – en utveckling som naturligtvis aldrig kommer att upphöra. Men om en sådan tveksamhet hade funnits tidigare skulle varken Stockholm eller Göteborg ha haft sina trafiksystem.

Vissa kommuner har besvärliga miljöproblem just när det gäller avgaser, som också statsrådet säger i svaret. Både buller och luftföroreningar överskrider i storstädernas centrala delar det hälsovådliga gräns. För många kommuner är det aktuellt att på nytt bedöma sina kollektiva trafiksystem. Och i trådbussystemet föreligger ett väl utprovat kollektivtrafiksystem, som erbjuder en lösning på de nämnda akuta miljö- och kollektivtrafikproblemen och som kan vidareutvecklas. Dessutom skulle statens engagemang innebära att initialkostnaderna skulle subventioneras på samma sätt som skett i Göteborg och Stockholm.

Man kan konstatera att intresset för trådbussarna på nytt ökat på grund av miljöfrågornas allt större betydelse. Nya trådbusstyper med modernare teknik har börjat tillverkas. Flera kommuner, som tidigare haft trådbustrafik, överväger att på nytt införa trådbussar, naturligtvis under förutsättning att staten engagerar sig.

Bland de länder där trådbussen upplever en renässans märks Holland, Frankrike, Italien, Schweiz, Polen och Finland. Mest uppmärksammas är utvecklingen i Schweiz, där trådbussar sedan länge varit en uppskattad driftform hos trafikföretagen. Trådbussdrift finns i 18 städer i Schweiz, och utvecklingen går där snabbt framåt för trådbusstekniken. Så gott som samtliga befintliga trådbussnät i Europa förbereder utvidgningar inom de närmaste åren.

Även i Sverige kan man notera ett ökat intresse för trådbussar. Frågan om elektriskt drivna bussar har diskuterats i flera kommuner, bl. a. Stockholm, Göteborg, Malmö, Helsingborg, Linköping, Uppsala och Örebro.

Ett av de främsta skälen till att ännu inget trafikföretag beslutat att införa eller återinföra trådbussdrift har sannolikt varit de höga investeringskostnaderna i initialskedet. Merkostnaderna beror på att en trådbuss är dyrare i inköp än en dieselbuss och att det krävs en fast anläggning i form av upptagningsledning, kabel och omformarstation. Man kan lättare förstå att många kommunala beslutsfattare är något tveksamma till trådbussdrift, särskilt mot bakgrund av det besvärliga ekonomiska läge som många kommuner befinner sig i.

Nu säger statsrådet att driftkostnaderna, inkl. ränta och avskrivningar, blir högre än för dieselbussar. Men det stora investeringsbehovet i initialskedet betyder inte att trådbussen blir dyrare i drift än en dieselbuss. Trådbussen och i synnerhet den fasta anläggningen har en avsevärt längre livslängd än en dieselbuss. Den ekonomiska livslängden för trådbussen brukar anges till 15 à 20 år mot 10 à 15 år för dieselbussen. För de fasta anläggningarna är avskrivningstiden 25 à 30 år. De totala årskostnaderna brukar endast obetydligt överskrida dieselbussens. Erfarenheterna från Schweiz tyder på att trådbussen på starkt trafikerade linjer blir billigare än dieselbussen. Om man inte räknar in kapitalkostnaderna utan bara ser på driftkostnaderna är

*Om vidgad försöks-
verksamhet med
trådbussar*

Fredagen den
24 november 1978

*Om vidgad försöks-
verksamhet med
trådbussar*

trådbussen klart fördelaktigare än dieselbussen, och står staten för kostnaden för den fasta anläggningen så blir driftkostnaderna lika höga eller t. o. m. något lägre för trådbussen.

De kommuner som i första hand skulle vara aktuella för trådbusstrafik är sådana där busstrafiken betjänar ett stort antal kringboende och på långa sträckor trafikerar bostadsgator där antalet bussar är stort och där det är korta avstånd mellan hållplatserna. Kommuner som bör vara aktuella är Uppsala, Helsingborg, Västerås, Örebro, Linköping, Jönköping, Sundsvall, Karlstad, Södertälje och de tre storstäderna.

Statsrådet nämner i interpellationssvaret också att kapitalkostnaderna blir höga, men jämfört med spårtrafik kräver eltrådbussen relativt små investeringar i fasta anläggningar. De fasta anläggningarna består av kontaktledning, matarkabel och omformarstationer. För spårväg kan anläggningskostnaderna beräknas till 5 000 kr./m dubbelspår, och motsvarande kostnad för trådbuss är mellan 400 och 500 kr./m fyrtrådig kontaktledning. Det är således minst tio gånger dyrare att anlägga ett spårvägsnät, och för tunnelbana är kostnaden ännu högre.

Statsmakterna kan här alltså direkt bidra till skapandet av en bättre miljö i de större tätorterna. Ett tungt vägande skäl för statligt stöd är eldrivna fordons fördelar – det vill jag understryka – från såväl miljö- som energisynpunkt. Från luftföroreningssynpunkt är trådbussen vida överlägsen dieselbussen. Även om man hypotetiskt skulle tänka sig att all elektricitet just för trådbussdrift skulle framställas i oljeeldade kraftvärmeverk skulle oljeåtgången bli 40 à 50 % mindre än om oljan förbrändes i bussarna. Den uppskattade årliga oljeförbrukningen på 10 m³ för en trådbuss kan ställas mot en förbrukning av 22 à 25 m³ per dieselbuss. För oljeförbränningen i kraftverk går det enklare att ordna en effektiv avgasrening, och avgaserna från de höga skorstenarna hamnar inte bland ett stort antal människor i ett relativt instängt gaturum.

Trafikbullret är ett alltmer tilltagande miljöproblem i städerna. Trots trafiksaneringar och andra åtgärder fortsätter bullersituationen totalt sett att försämras som ett resultat av den ökande motorfordonstrafiken. Trådbussen avger mindre störande buller, eftersom elmotorn är betydligt tystare än dieselmotorn. Detta gäller särskilt i samband med start från hållplats, varför trådbussdrift från bullersynpunkt liksom från luftföroreningssynpunkt är särskilt gynnsam i innerstäder.

Herr talman! Det är angeläget att det görs något snart och att kommunerna får resurser, eftersom nedsmutsningen från trafiken ökar – samtidigt som också medvetenheten därom ökar. Det hinder som föreligger är den ekonomiska flaskhals som själva anläggningskostnaderna utgör. Man kan förstå att beredningen tar sin tid, men när saken är angelägen vill man gärna att det skyndas på. Där skulle jag till slut vilja fråga om statsrådet är beredd att göra något snart, eftersom tiden är ganska knapp.

Herr talman! Jag vill göra några klarlägganden beträffande de eventuella försöken med trådbusstrafik i Stockholm. Redan 1973 tog styrelsen för Storstockholms Lokaltrafik ett initiativ i den frågan. SL har på styrelsens uppdrag därefter gjort flera utredningar om trådbusstrafiken. Inom SL pågår f. n. en utredning om möjligheterna att anordna försök med trådbusstrafik. Något uppdrag har däremot inte lämnats till SL från den tidigare regeringen.

Men jag är, liksom Ulla Tillander, mycket intresserad av att finna energisnålare och miljövänligare trafikmedel för tätortstrafiken, och staten är redan på olika sätt engagerad i dessa strävanden. Innan jag vill ta ställning till eventuellt statligt engagemang i fråga om trådbussar vill jag avvakta utredningen inom SL och den beredning av energikommissionens förslag som nu sker inom regeringskansliet.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! I och för sig är det bra med de insatser som statsrådet pekar på i svaret och som görs för en miljövänligare trafik över huvud taget. Men vi måste se på vilka typer av bussar vi skall ha i framtiden, om vi skall ha dieselbussar eller övergå till någon annan driftform.

Visst kan det vara bra att vara avvaktande och invänta resultat, kanske särskilt då många alternativ erbjuder sig. Men det förutsätter egentligen två förhållanden som inte föreligger nu.

För det första får det inte brådska med beslutet och inte finnas några svåra, akuta problem i fråga om nedsmutsning, buller och bristande bekvämlighet. Man bör ha klart för sig att det måste göras något snabbt och att långhalning inte är på sin plats.

För det andra förutsätts att det inte skulle föreligga något fördelaktigt alternativ som är värt att satsa på och som det finns erfarenheter av inte bara från Sverige utan också från åtskilliga andra länder. Men om man känner till trådbussens alla fördelar, dess förhållandevis få nackdelar och hur skyhögt bättre den är än dieselbussen med alla dess problem tycker jag att man – om man inte ställer sig positiv till en utvidgad försöksverksamhet i flera kommuner, kanske med annan struktur än Stockholm – måste ha realistiska krav på ett kommande kollektivt transportmedel.

För min del tror jag att trådbussen är ett kommande kollektivt transportmedel. Den finns redan utprovad och i drift på många ställen. Och den löser problem som redan är akuta. Därför är det skada att den inte så snart som möjligt kan introduceras som försöksverksamhet i flera kommuner som är villiga till detta.

Överläggningen var härmed slutad.

Fredagen den
24 november 1978

*Om sysselsättningen
vid Ero-Frys
AB i Arvika, m. m.*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Sune Johanssons* (s) den 26 oktober anmälda interpellation, 1978/79:57, dels *Eva Hjelmströms* (vpk) den 7 november anmälda fråga, 1978/79:98, till industriministern, och anförde:

Herr talman! Sune Johansson har frågat mig dels vilka villkor som utfärdades då AMS och regeringen godkände fusionen mellan Husqvarna och Electrolux beträffande inncelligande lokaliseringsslån vid Ero-Frys AB samt slutligen vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att tillse att Electrolux inte minskar sysselsättningen vid Ero-Frys AB.

Eva Hjelmström har frågat industriministern dels vilka åtgärder han avser vidta för att rädda jobben vid Ero-Frys, dels vad han avser att göra åt monopoliseringen inom kylskåpsindustrin. Frågan har överlämnats till mig.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

För att ge en bakgrund till utvecklingen vid Ero-Frys har jag inhämtat följande upplysningar. När Ero-Frys etablerades i slutet av 1950-talet fanns ett stort antal tillverkare inom kyl- och frysområdet. Strukturrationaliseringen har sedan dess varit mycket omfattande i denna bransch. Ero-Frys köptes år 1963 av Husqvarna. Antalet anställda var då 140 personer och årsproduktionen ca 5 000 enheter. Efter Husqvarnas övertagande genomfördes en successiv utbyggnad och modernisering av anläggningarna i Arvika som även innebar en kapacitetsökning. Under perioden 1968–1977 har företaget erhållit statligt lokaliseringsstöd med sammanlagt ca 13,5 milj. kr., varav ca 9 milj. kr. i form av lån. Sysselsättningen vid Ero-Frys har efter Husqvarnas övertagande ökat med nära 300 personer. Ero-Frys har i dag ca 420 anställda och producerar bl. a. ca 90 000 s. k. högskåp för hushållen samt vissa produkter inom det kommersiella kylområdet.

Under år 1977 uppvisade verksamheten inom Husqvarnakoncernen en förlust av ca 35 milj. kr. Resultatet för år 1978 beräknas bli ännu något sämre. Förlusterna under de båda senaste åren har därmed i princip motsvarat nästan hela aktiekapitalet i Husqvarna, vars fortbestånd därmed skulle ha kunnat hamna i fara. Svårigheterna för ett företag av Husqvarnas storlek att hävda sig i internationell konkurrens bidrog till att sammanslagningen med Electrolux kom till stånd.

Under år 1978 har Electrolux studerat olika möjligheter att eliminera förlusterna i Husqvarna genom sådana omstruktureringar som skulle kunna bidra till att göra hela koncernen mera konkurrenskraftig.

En sådan omstrukturering är den nu diskuterade som berör Arvika. I Mariestad tillverkar Electrolux i dag ca 450 000 högskåp per år av samma slag som produceras vid Ero-Frys. Vid flyttning av den nuvarande högskåpstillverkningen från Arvika till Mariestad, kan ca 110 personer i Mariestad producera de 90 000 enheter som annars kräver 300 anställda i Arvika. Electrolux uppger att denna förändring skulle förbättra Husqvarnas resultat med ca 12 milj. kr. årligen. Den förbättrade effektivitet som omflyttningen

*Om sysselsättningen
vid Ero-Frys
AB i Arvika, m. m.*

innebär är också viktig för att bibehålla den svenska kylskåpsindustrins internationella konkurrenskraft. På den svenska marknaden är andelen importerade kyl- och frysskåp ca 35 %. De svensktillverkade högskåpen säljs i stor utsträckning utomlands, i konkurrens med utländska producenter, av vilka de största har en total årskapacitet kring 2 miljoner enheter.

Genom den omstrukturering av tillverkningen som nu diskuteras uppger Electrolux att ca 300 arbetstillfällen vid Ero-Frys skulle komma att bortfalla tidigast år 1980. Samtidigt planerar koncernen emellertid att från produktionsenheter utomlands överflytta tillverkningen av vissa kommersiella kylprodukter till Arvika. Denna produktion sysselsätter i dag ca 120 personer i Arvika. Electrolux har uppgivit att man räknar med att ytterligare ca 100–150 personer skall kunna sysselsättas i produktion av kommersiella kylprodukter i Arvika, varvid den faktiska minskningen av sysselsättningen vid Ero-Frys skulle kunna begränsas till 150–200 personer.

Låt mig understryka att det är väsentligt att företagen i god tid vidtar sådana omstruktureringåtgärder som på sikt stärker deras internationella konkurrenskraft och därmed tryggar sysselsättningen. Detta är naturligtvis speciellt viktigt i stora koncerner, samtidigt som dessa i allmänhet har goda förutsättningar för att genom omflyttningar inom koncernen se till att inte enskilda enheter och orter drabbas av drastiska sysselsättningsförändringar.

Som svar på Sune Johanssons frågor vill jag anföra följande.

Det förhållandet att Ero-Frys under senare år erhållit lokaliseringstöd och fortfarande har utestående lokaliseringsslån har inte inneburit att regeringen, arbetsmarknadsstyrelsen eller annan myndighet behövt lämna medgivande till fusionen mellan Husqvarna och Electrolux. Något sådant ställningstagande med särskilda villkor beträffande de nämnda lokaliseringsslånen har ej heller gjorts.

Däremot ankommer det på arbetsmarknadsstyrelsen att utöva löpande tillsyn över att lokaliseringstöd utnyttjas för avsett ändamål och i överensstämmelse med föreskrivna villkor. Om det skulle visa sig att förutsättningar som gällt när lokaliseringstöd beviljats senare inte blir uppfyllda, t. ex. i fråga om sysselsättningen, har arbetsmarknadsstyrelsen möjlighet att efter prövning återkräva viss del av utgivet lokaliseringsbidrag samt säga upp utestående lokaliseringsslån.

I samband med att Electrolux informerade de fackliga organisationerna på berörda orter om behovet av att omstrukturera produktionen av kyl- och fryssprodukter för hushållsbruk informerades även regeringen. Några diskussioner mellan företaget och regeringen om dessa planer har inte ägt rum tidigare.

Som svar på Sune Johanssons och Eva Hjelmströms frågor om vad regeringen avser att göra för att rädda jobben vid Ero-Frys vill jag understryka att vi kommer att följa utvecklingen. I första hand ämnar vi avvakta resultaten av pågående överläggningar mellan Electrolux och berörda fackliga organisationer. Om den planerade omstruktureringen av kyl- och fryssproduktionen skulle komma att genomföras räknar jag med att Electrolux, på det

Fredagen den
24 november 1978

*Om sysselsättning-
en vid Ero-Frys
AB i Arvika, m. m.*

sätt som man delvis redan utlovat, placerar annan produktion i Arvika som ersättning för den som flyttas därifrån, så att sysselsättningen vid Ero-Frys i största möjliga utsträckning kan räddas.

När det gäller Eva Hjelmströms fråga angående konkurrensförhållandena inom kylskåpsindustrin har jag samrått med handelsministern.

I början av år 1978 granskade näringsfrihetsombudsmannen (NO) fusionen mellan Electrolux och Husqvarna. NO ansåg att detta samgående ledde till en förstärkt marknadsdominans för Electrolux. Förhållandet att företaget även i fortsättningen kommer att vara utsatt för internationell konkurrens, inte minst på sina utländska marknader, talade enligt NO för att företaget även framöver kommer att upprätthålla en hög rationalitet. NO motsatte sig därför inte förvärvet. Eftersom ärendet prövats av vederbörande myndighet finns det ingen anledning för regeringen att vidta särskilda åtgärder.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Av svaret framgår att arbetsmarknadsministern har försökt att göra en historiebeteckning av utvecklingen för Ero-Frys i Arvika. Men det fattas en bit i Ero-Frys historia, nämligen den allra första om när företaget kom till. Det skedde innan det fanns några lokaliseringstöd eller andra arbetsmarknadspolitiska reformer av den typ vi har i dag.

I början av 1950-talet upplevde Arvika dels stora permitteringar vid Arvikaverken, dels lades två gamla Arvikaföretag ner, Arvika ullspinneri och -väfveri och Arvika redskapsfabrik. Kommunen tog då initiativ och gick in och stödde en företagare som ville starta kylindustri i Arvika. Företaget hette då Viko och ombildades så småningom till Ero-Frys, som sedan köptes av Husqvarna, som sedan köptes av Electrolux.

Jag har velat nämna detta för att därigenom klargöra att en reduktion av arbetsstyrkan av den storleksordning som Electrolux nu aviserat innebär att man river ner många års strävanden från både kommunen och arbetsmarknadsmyndigheterna för att förbättra sysselsättningssituationen i Arvika.

Ero-Frys har alltså två gånger fusionerats med annat företag, och vid varje tillfälle har det sagts att fusionen var bra för den skulle ge tryggare jobb. Det har gjort det i viss utsträckning, men nu när företaget har kommit i händerna på jätten Electrolux visar det sig att den koncernen inte kan klara sysselsättningen vid företaget. Sysselsättningssituationen i Arvikaområdet är, som jag vid tidigare tillfällen påtalat här i kammaren och för arbetsmarknadsministern, sådan att vi just nu inte har råd att förlora ett enda arbetstillfälle i den regionen.

Jag har i min interpellation ställt tre frågor till arbetsmarknadsministern. Av hans svar framgår att det praktiskt taget står Electrolux fritt att vidta ett bortrövande av 200 jobb i Arvika utan att regeringen ingriper – det har den i alla fall inte gjort hittills.

Arbetsmarknadsministern påpekar att det pågår överläggningar mellan facket och företaget och att regeringen skall följa utvecklingen av dessa överläggningar. Det förstår jag att man måste göra även om jag personligen,

med den ganska ingående kännedom jag har om företaget, inte tror att dessa överläggningar kommer att utmyнна i något annat än att Electrolux fullföljer sina planer. Riksdagen har ju gett sådana möjligheter till både Electrolux och andra storföretag när man avvisat bl. a. socialdemokratiska förslag om inskränkningar i företagets rättigheter att hantera människor på det här viset.

Arbetsmarknadsministern hänvisar också i sitt svar till att Husqvarnadelen inom Electrolux har gått med en förlust på 35 milj. kr. 1977. Det är kanske riktigt, men Electroluxkoncernens totala vinst för 1977 var 530 milj. kr. Det är en ökning med 76 miljoner sedan föregående år. Då tycker man att Electrolux i en tid som nu, då sysselsättningen minskat inom industrin, skulle kunna ha råd att ta en förlust på Husqvarnadelen och inte säga upp arbetskraften eller över huvud taget oroa den i det här läget.

Det kan inte få vara så, att koncerner skall få bortse från sysselsättningsfrågorna och skära bort bitar utan att anvisa nya jobb. De bästa möjligheterna att skapa nya jobb har Electrolux. Även om de anställda och platsledningen i Arvika nu går igenom de analyser som Electroluxledningen har presenterat, så vet vi att i slutänden är det ändå företagsledningen som bestämmer. Har den nu bestämt sig för att flytta bort den här tillverkningen och göra 200 arbetslösa, kommer det säkert också att bli så, om inte regeringen är beredd att ingripa.

Jag har ingen anledning att förlänga mitt inlägg med några särskilda kommentarer till allt det som arbetsmarknadsministern har sagt i sitt svar, men några klarlägganden måste jag ändå få. Arbetsmarknadsministern säger att regeringen ännu inte har tagit några initiativ till kontakter med Electrolux angående Ero-Frys, utan man skall avvakta förhandlingarna. Jag menar att det är ganska bråttom i dag, och därför skulle jag vilja veta om arbetsmarknadsministern med beaktande av den här frågans aktualitet just nu är beredd att ta några snabba initiativ till kontakter med Electrolux.

Om inte Electrolux är villigt att ordna ersättningsjobb i full utsträckning, hur tänker ni i så fall ifrån regeringens sida attackera detta? Skall de som blir utan jobb tubbas att flytta bort från orten, eller kan regeringen garantera nya jobb eller i varje fall ta initiativ till nya jobb i Arvika?

Vi minns andra fall där Electrolux har varit inblandat, t. ex. Hälleforsnäs, där Electrolux övertalades att gå in med hjälp av statliga subventioner. Då träffades ett avtal, som jag inte känner till hela innebörden av, men jag har i min interpellation ändå frågat om det eventuellt kan finnas några överenskommelser med Electrolux i fråga om andra företag, som innebär att man skulle få rätt att dra ner exempelvis verksamheten i Arvika. Jag hoppas att det inte har getts några sådana löften i avtalet med Electrolux, för det skulle vara olyckligt. Men detta kanske arbetsmarknadsministern kan upplysa mig och kammaren om.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag har ställt två enkla och raka frågor till herr Wirtén. Den första var: Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att rädda jobben vid Ero-

*Om sysselsättning-
en vid Ero-Frys
AB i Arvika, m. m.*

Frys i Arvika? Det är en fråga som de anställda lika väl som alla de som bor i västra Värmland har rätt att få svar på. Tyvärr ges inget besked i interpellationssvaret.

Första delen av arbetsmarknadsministerns svar verkar vara hämtad ur en reklambroschyr för Electroluxkoncernen och är det sannolikt också. I den andra delen säger herr Wirtén att regeringen kommer att följa utvecklingen. Följa utvecklingen – vad innebär då det? Innebär det att man från regeringens sida stillatigande kommer att se hur ytterligare en hel ort utarmas på sina tillfällen till jobb och blir ännu ett offer för storföretagens cyniska spel med människors arbete och framtid?

Att döma av inledningen till arbetsmarknadsministerns svar är det så. Där ges kortfattat en förskönad omskrivning av planlösheten i svensk ekonomi – hur företagen under 1950-talet kunde göra sig snabba profiter på kylfrysområdet, hur koncentrationen och monopoliseringen sedan dess gått allt snabbare. Mindre företag har köpts av större och sedan lagts ner, inte därför att de inte varit lönsamma utan därför att de inte varit tillräckligt lönsamma för kupongklipparna. Eller också har företagen vandrat i väg till staten för att få pengar för att fortsätta driften, pengar som sedan använts för att ytterligare rationalisera och minska antalet arbetstillfällen – om nu inte företagen har fört pengarna ut ur landet. Bara under 1977 pumpade man in ca 45 miljarder i näringslivet i form av gåvor, lån eller kreditgarantier, och företagen svarade med att ytterligare öka kapitalexporten, som nu är uppe i över 5 miljarder kronor.

Också Ero-Frys har fått sin del, 13,5 miljoner under perioden 1968–1977. Dessa pengar har alltså getts i stort sett utan några som helst krav från statens sida, utan att man krävt några som helst motprestationer. Jobbarna vid Ero-Frys får sannerligen dyrt betala för sina jobb.

Något längre fram i interpellationssvaret hyllar arbetsmarknadsministern storföretagen för deras förmåga att vidta "sådana omstruktureringsåtgärder som på sikt stärker deras internationella konkurrenskraft och därmed tryggar sysselsättningen". Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen här i kammaren klargjort hur denna blinda tilltro till exportberoendet tvärtom minskar antalet jobb i landet. Herr Wirtén fortsätter lovsången över storföretagen med att förklara att det är de som har förutsättningarna att "genom omflyttningar inom koncernen se till så att inte enskilda enheter och orter drabbas av drastiska sysselsättningsförändringar". Men, herr Wirtén, har det inte varit precis tvärtom? Just genom koncentrations- och monopoliseringssträvandena har inte bara orter utan hela områden drabbats. Vi kan ta Electrolux som exempel på det.

Vad har egentligen skett sedan Electroluxkoncernen köpte upp Husqvarna? Jo, ett antal människor i såväl Arvika som Huskvarna-Jönköpingsområdet har varslats om avsked. Delar av produktionen skall flyttas ut till Brasilien, andra delar sammanförs – som i Arvikafallet – med flyttning från Arvika till Mariestad. Arvika förlorar därmed kanske 300 arbetstillfällen, Mariestad vinner på sin höjd 117. Ytterligare ett antal arbetstillfällen kommer att försvinna helt. Är det att trygga sysselsättningen i Sverige, herr Wirtén?

Och allt detta sker trots att koncernen, som också Sune Johansson påpekade, går med en betydande vinst i dag – över en halv miljard kronor.

Herr talmän! I Arvikaområdet i västra Värmland är arbetsmarknadssituationen i dag katastrofal – 867 arbetssökande i oktober, varav 567 utan arbete och aktuella för omedelbar placering. Lägg därtill 301 i beredskapsjobb och de 307 som förutom Ero-Frys varslats, och jämför dessa långt över 1 000 personer med de 73 arbeten som erbjöds vid oktobers utgång! Och detta är bara de öppet redovisade siffrorna. I dessa varvskrisens dagar finns det en risk för att de mindre kommunerna glöms bort, men för de enskilda människorna är problemen nog så kännbara och särskilt då för ungdomen. Värmland tillhör de län där storföretagen länge nog fått härja fritt och bedriva sitt spel med människornas framtid.

Läser man arbetsmarknadsministrerns svar, så framgår det också att läget är än värre än Electroluxkoncernen själv i sina presskommunikéer försökt framställa det. Det är inte 150–200 personer som berörs utan i praktiken 300. Siffran 150–200 gäller bara om koncernen flyttar hem viss tillverkning från utlandet – och vilka garantier finns för det? Inga som helst.

Herr talmän! Den 7 december kommer herr Wirtén att uppvaktas av Arvika kommun och Landsorganisationen. Över 8 000 människor har skrivit på appellen om att rädda jobben vid Ero-Frys. De har rätt att få ett klagörande besked. Kommer arbetsmarknadsministern och regeringen att se till att inga avskedanden får ske utan garantier för en ersättningsindustri eller fortsatt drift? På sikt måste självfallet en sysselsättningsplan för hela området utarbetas – ett program där man inte bara garanterar nuvarande jobb utan också skapar nya arbetstillfällen. Det visar de siffror jag anförde här tidigare.

Så helt kort över till min andra fråga. Inte heller på den har jag fått något svar. Vad ämnar arbetsmarknadsministern göra åt monopoliseringstendenserna inom denna del av kapitalvarusektorn? Här svarar herr Wirtén: Goddåg – yxskaft. Han framhåller att näringsfrihetsombudsmannen granskat affären och fortsätter: "Förhållandet att företaget även i fortsättningen kommer att vara utsatt för internationell konkurrens inte minst på sina utländska marknader talade enligt NO för att företaget även framöver kommer att upprätthålla en hög rationalitet." Men, herr Wirtén, det var inte detta jag frågade om. Det finns nämligen ingenting som säger att bara för att Electrolux skulle vara utsatt för konkurrens utomlands tar företaget inte ut monopolpriser hemma. Electrolux är prisledande i Sverige, och de få företag utifrån som "konkurrerar" anpassar sina priser efter Electrolux – inte tvärtom. Det tjänar företagen på men inte konsumenterna.

Enligt den praxis som har utvecklats skulle jag nu ställa ett antal följdfrågor, men eftersom jag anser att jag inte har fått svar på de första frågorna vill jag i stället upprepa dem, och i första hand då den mest väsentliga: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att rädda jobben vid Ero-Frys?

Fredagen den
24 november 1978

*Om sysselsättning-
en vid Ero-Frys
AB i Arvika, m. m.*

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Sune Johansson saknade en bit i den redovisning jag har gjort av utvecklingen i Ero-Frysfrågan om hur Husqvarna tog över och hur nu fusionen med Electrolux har gått till. Det gäller vad som hände tidigare, på 1950-talet. Jag vill bara konstatera, Sune Johansson, att det som då inträffade hittills har inneburit att sysselsättningen i Arvika gått upp från 100 till 420 anställda, så på den punkten var det klart till Arvikas fördel. Utvecklingen har gått vidare men Husqvarnakoncernen har fått stora ekonomiska svårigheter, vilket ledde till att fusionen med Electrolux kom till stånd.

Jag har redovisat siffror, och det kallar Eva Hjelmström helt häpnadsväckande för en reklambroschyr. Men det får jag väl ta för vad det är. Siffrorna är fakta som redovisar hur Husqvarna helt enkelt skulle ha haft bara två utvägar kvar: antingen att komma i allvarliga ekonomiska svårigheter – och vad det hade kunnat leda till kan ingen säkert säga i dag, kanske konkurs – eller att låta sig säljas till något utländskt företag. Det var ungefär vad som fanns att välja på som alternativ till en fusion med Electrolux.

Jag tror ändå att Sune Johansson och jag är överens om att det var den bästa vägen som ledningen, efter samråd med facket, valde. Det har också f. ö. Sune Johansson själv sagt. Han formulerade det i sitt anförande så, att den bästa möjligheten att skapa arbete i Arvika har Electrolux. Det tar jag som en intäkt för att vi är överens på den punkten. Frågan är bara hur det skall gå till.

Jag har i mitt svar – i motsats till vad Eva Hjelmström säger – redovisat vilka förutsättningar det finns för att så skall ske. Eva Hjelmström försöker tala om hur man flyttar ut, och det kan hända att man flyttar ut enheter till andra länder. Men man avser också, som hon ändå tvingades notera, att ta hem produktion till Sverige. Det är ju en väg som kan leda till en förbättring av situationen i Arvika, och vi skall försöka verka för att det blir slutresultatet av denna affär. Det måste ändå vara till Arvikas gagn.

Alternativet om inte detta hade inträffat är svårt att spekulera över, men risken för att ännu färre människor haft jobb i Arvika hade säkerligen varit överhängande. Nu har vi att arbeta för att det skall bli nya arbetstillfällen när rationaliseringen görs, och att den sker är väl klart för var och en som försöker sätta sig in i den ekonomiska redovisning som har gjorts i svaret. Visst kan man, som Sune Johansson säger, låta Electrolux ta en temporär förlust – och en mycket betydande förlust – på Husqvarnadelen, och det är precis vad som sker under 1978, för att på sikt efter en övergångsperiod få ett bärande företag. Men man kan ju inte bara låta utvecklingen gå vidare med förluster i några enheter. I så fall kommer Electroluxkoncernens nuvarande vinst snabbt att vändas till förlust, vilket skulle skapa stor otrygghet hos många tusen anställda här i Sverige. Det vettiga är naturligtvis att försöka komma till rätta med problemen så att man får en fungerande verksamhet inom den tidigare Husqvarnadelen. Den redovisning som finns i interpellationssvaret är i det avscendet rätt klarläggande, och den visar att något måste göras åt den produktionsenhet som finns i Arvika i dag. Det gäller då att få en ersättning så snart som möjligt, men vi har trots allt förhållandevis lång tid på oss fram till

1980 då den strukturförändring som är aviserad skall genomföras.

I det sammanhanget vill jag ta upp det avsnitt i interpellationssvaret som Eva Hjelmström försökte raljera en del omkring och skapa ett intryck av att jag framfört något slags lovsång över storföretagen. Men så är det inte, Eva Hjelmström. Jag pekar där på att ett stort företag har större möjligheter att under en längre övergångstid klara av en strukturrationalisering. Det finns inom ett större företag en större bärkraft och ett större spelrum när det gäller att klara upp en sådan här förändring. Jag har väldigt svårt att förstå att Eva Hjelmström skulle kunna bestrida detta faktum.

Med anledning av det som Eva Hjelmström anförde i sin replik när det gäller Värmlandsregionen – också Sune Johansson var f. ö. inne på detta – vill jag säga att det inte är så att vi har lämnat Värmlandsområdet åt sitt öde. Vi har tvärtom noga försökt att följa utvecklingen där. Vi har ju tillsatt Värmlandsdelegationen som har resurser att följa utvecklingen inom näringsliv och arbetsmarknad för att genom den kartläggning som görs kunna ingripa i tid.

Herr talman! Jag vill slutligen kommentera Eva Hjelmströms sista fråga om huruvida det är risk för monopolpriser på vitvarumarknaden i Sverige. Jag tycker att Eva Hjelmström visar en förvånande okunnighet om hur marknadsekonomi fungerar när hon säger att det skulle vara lätt för Electroluxkoncernen att införa monopolpriser i Sverige och samtidigt ha en väsentligt lägre prissättning på exportmarknaden – det måste ju vara innebörden av hennes påstående. Det torde vara helt klart att med en fri handel som Sverige tillämpar skulle många betydligt större tillverkare av vitvaror omöjliggöra en prissättning från Electrolux sida som innebar väsentligt högre priser på den svenska marknaden än på exportmarknaden. En sådan prissättning som Eva Hjelmström inbillar sig skulle vara möjlig skulle förvisso medföra att Electrolux icke skulle kunna sälja ett enda kylskåp i Sverige.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! I den beskrivning av problemen inom Ero-Frys i Arvika som arbetsmarknadsministern lämnat saknas den del som egentligen är orsaken till de minskade avsättningssvårigheterna. Jag tänker då på det låga bostadsbyggandet här i landet. Det är inte bara Ero-Frys som har drabbats av en nedgång på grund av att man inte har någon avsättning på den inhemska marknaden. Vi har ytterligare ett företag i Arvika som har stora problem just med anledning av detta.

Med den historieskrivning jag gjorde i mitt inledningsanförande ville jag slå fast att vi i Arvika har en speciell känsla för Ero-Frys och dess möjligheter att leva vidare, eftersom vi tycker att vi lokalt har gjort så mycket för att företaget skulle kunna etableras och utvecklas till vad det är i dag. Detta gör att vi är beredda att slåss ganska hårt för varje jobb som kan bevaras i företaget och på orten.

När det gäller möjligheterna inom länet att eventuellt hjälpa Ero-Frys AB får vi alltid höra att vi ju har Värmlandsdelegationen. Men denna delegation

Nr 40

Fredagen den
24 november 1978

Om sysselsättningen vid Ero-Frys AB i Arvika, m. m.

Fredagen den
24 november 1978

*Om sysselsättningen
vid Ero-Frys
AB i Arvika, m. m.*

har inte några speciella resurser utan måste arbeta på samma sätt som de traditionella regionala organen på det här området. Möjligheterna att skapa innovationer ligger i första hand på företagssidan. Jag noterar att arbetsmarknadsministern och jag är överens om att det är vid Electrolux som man eventuellt kan ta fram nya produkter. Då skall, enligt min mening, statsmakterna också hålla Electrolux varm med sådana krav och inte acceptera någon form av neddragning.

Det är inte särskilt lugnt vid det här företaget när det gäller anställningsutvecklingen. Folk börjar sluta vid företaget, och därvid är det ofta specialisterna och den skickligaste arbetskraften som först ger sig av. Det blir naturligtvis svårt att ersätta denna arbetskraft, vilket i sin tur innebär ytterligare risker för att de mindre kvalificerade arbetsuppgifterna flyttas ned till Mariestad.

F. n. laborerar man med vikariat och visstidsanställningar, och det gör att situationen blir mycket prekär.

För något år sedan började Husqvarna att tillverka någonting som kallades för mikrougnar, men den tillverkningen har nu helt och hållet måst läggas ned. Det blev ingen avsättning, det visade sig vara en fullkomlig felbedömning. Man fick emellertid lokaliseringstöd, och vi menar att det nu finns anledning för regeringen att se till att Electrolux inte smiter ifrån det sysselsättningsansvar som företaget åtog sig i samband med att det fick stödet.

Jag har ingen anledning att ytterligare polemisera mot arbetsmarknadsministern när det gäller situationen vid Ero-Frys, men vill tillägga att måtte det i all fridens namn inte bli så, att devisen från valrörelsen – att i folkpartiets Sverige finns många små företag – kommer att medföra att man medverkar till att Ero-Frys blir ett mycket litet företag. Det tål vi inte i västra Värmland.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Sune Johansson och jag fortfarande inte har fått något svar på frågan vad man tänker göra för att rädda jobben vid Ero-Frys.

Jag tycker att herr Wirtén för ett vilseledande resonemang, och det gjorde han också i svaret beträffande förlusten vid Husqvarna. Han sade i svaret att verksamheten vid Husqvarnakoncernen uppvisade en förlust år 1977 på 35 milj. kr., och det verkar som om han ville pådyvla Ero-Frys hela förlusten. Men detta är ju hela Husqvarnakoncernens förlust. Herr Wirtén har en tendens – och då det gäller Electrolux är detta fullt klart – att behandla Husqvarnadelen för sig och Electroluxkoncernen för sig. Nu ägs emellertid Husqvarna av Electrolux, som har en redovisad vinst på över en halv miljard kronor. Då skall också företaget ta sitt ansvar.

Sedan vill jag säga några ord om vem som bäst kan trygga sysselsättningen i Arvikaområdet och västra Värmland. På litet längre sikt tror jag att det enda vettiga är, och det har också framförts tidigare i olika sammanhang, att arbeta ut ett långsiktigt statligt industriprogram. Till dess bör vi ha fått till stånd en

lag som förbjuder sådana avskedanden som dem som nu varslats vid Ero-Frys.

Herr Wirtén påstod att det skulle ta lång tid innan avskedandena verkställs, men jag vet inte om man kan betrakta ett år som någon särskilt lång tid. Det är ju 1980 det hela skall gå av stapeln.

Arbetsmarknadsministern framhöll vidare som en fördel det faktum att storföretagen har stora möjligheter att göra omplaceringar inom koncernen osv. Men, herr Wirtén, se på den utveckling som har ägt rum i Sverige under de senaste årtiondena, och läs exempelvis C.-H. Hermanssons bok om koncentrationstendenserna inom näringslivet och vad de har medfört för jobben! De har inneburit att stora företag köpt upp mindre och lagt ner verksamheten vid dessa, även i fall där de kanske i och för sig varit lönsamma – men inte tillräckligt lönsamma. De stora företagen har all möjlighet att spela med människors framtid, som jag framhöll i mitt inledningsanförande.

Dessutom påstod herr Wirtén att jag uppvisade en förvånande okunnighet vad gällde frågan om monopolpriser. Jag får väl återgälda komplimangen. Jag tycker att det snarare är herr Wirtén som i det avseendet visar en förvånande okunnighet dels om den konkurrensbegränsningslag som vi har i Sverige och som t. o. m. är mindre långtgående än den som gäller i USA, dels om de större företagens faktiska agerande.

Låt mig som exempel nämna Electrolux, som haft kartellbildningar bl. a. vad gäller spis- och kylskåpstillverkning. Nu behöver företaget dock inte ha dessa kartellbildningar längre, eftersom det är ensamtillverkare. Man säger t. o. m. själv i sitt pressmeddelande att Electrolux och Husqvarna tillsammans är en av Europas största tillverkare av kommersiell kylutrustning. Därmed är man också prisledande inte bara på den svenska marknaden utan också på en rad andra marknader och kan i stort sett sätta vilka priser som helst.

Herr talman! Jag beklagar att arbetsmarknadsministern fortfarande inte vill ge något konkret besked. Vi får väl se om kommunen och Landsorganisationen når bättre framgång den 7 december.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jag vill bara beträffande bostadsbyggandet som nämndes av Sune Johansson, konstatera att det är en fråga som ofta tas upp när man diskuterar industrisysselsättningen, som har en koppling till bostadsbyggandets volym. Men det är så, Sune Johansson, att bostadsbyggandet dramatiskt har sjunkit under en längre tid – under vilken även Sune Johanssons parti haft regeringsansvaret – från 110 000 till 52 000 lägenheter per år. Nu har det dock börjat gå uppåt igen. Jag tycker därför inte att denna kritik träffar rätt. Jag skall inte gå längre än så i den frågan.

Eva Hjelmström menar att hon inte har fått något svar på frågan om vad som skall hända i Arvika. Jag tycker att det är ett fylligt svar som här har givits i kammaren om utvecklingen i Arvikaområdet. Det är nödvändigt att genomföra en strukturförändring, och den har sin grund i de ekonomiska

Nr 40

Fredagen den
24 november 1978

*Om sysselsättningen
vid Ero-Frys
AB i Arvika, m. m.*

förhållanden som jag redovisat och som jag inte tror att Eva Hjelmström kan bestrida.

Jag har f. ö. aldrig sagt att det enda förlustbeloppet gäller enbart Arvika-enheten. Det framgår klart av mitt svar att så inte är fallet, och jag förstår därför inte vad Eva Hjelmström grundar sitt påstående på. Självfallet gäller beloppet hela koncernen. Electrolux skall emellertid nu ta hand om denna och bära förlusten samt även försöka se till att verksamheten inte längre går med förlust. Det rimliga är då att man får en vinstgivande produktion vid de enheter som ingår i den nya koncernen. Annars tryggar man inga nya jobb på sikt.

Eva Hjelmström tog vidare upp en debatt om småföretag och stora företag. Det är litet överraskande för mig att behöva föra den debatten, eftersom jag så många gånger från denna talarstol givit uttryck för betydelsen av att vi har ett företagsklimat, som möjliggör nybildning av småföretag och utbyggnad av dem som finns – det är ju en utveckling som ger nya jobb.

Då tycker jag att man också skall notera att Eva Hjelmströms medicin här är att låta allting gå över i en statlig verksamhet. Får jag tillåta mig att göra det lilla försiktiga påpekandet att det i så fall skulle vara en större centralisering än vad någon annan här har talat om. Detta resonemang går inte ihop, Eva Hjelmström.

Får jag slutligen bara säga något om mitt påstående att det blir omöjligt att sälja vitvaruprodukter från Electroluxkoncernen, om man tar till överpriser, dvs. monopolpriser som Eva Hjelmström ville formulera sig. Det tycker jag är en självklarhet, för hur skall en koncern som är den femte i storleksordningen i Europa kunna konkurrera på den svenska marknaden, om den för en sådan prispolitik? Det går inte, Eva Hjelmström, för man skulle helt enkelt slå ut sig själv. Man är tvingad att tillämpa konkurrenskraftiga priser såväl på exportmarknaden som på hemmamarknaden för att kunna konkurrera med de företag som också säljer här i Sverige.

SUNE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet mera, men jag fick anledning därtill när arbetsmarknadsministern berörde bostadsbyggandets utveckling och ansvaret för denna verksamhet. Felaktiga påståenden måste bemötas.

Det är riktigt att bostadsbyggandet har sjunkit, och det sjönk också under vår regeringstid, men det berodde på att vi byggt ifatt bostadsbristen och alltså inte behövde färdigställa flera bostäder. I dag har vi både en begynnande bostadsbrist och många arbetslösa inom bostadsbyggnadssektorn inkl. de anställda på Ero-Frys AB. Det är detta som utgör en skillnad. Man kan stimulera bostadsbyggandet och därmed rätta till situationen även för sådana företag som säljer komponenter till bostadsbyggandet.

Jag tror inte att vi får ut så mycket mera av den här diskussionen i dag, men jag hoppas att det sätt på vilket vi aktualiserat situationen vid Ero-Frys AB skall medföra att arbetsmarknadsministern verkligen ser till att man inte släpper Electrolux hur lätt som helst utan att koncernen får stå till ansvar.

Huvudinriktningen måste bli att Electrolux ser till att skaffa nya jobb till Arvika som ersättning för dem som man tänkt dra därifrån.

Nr 40

Fredagen den
24 november 1978

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Arbetsmarknadsministerns senaste inlägg var faktiskt klargörande. Det innebär helt enkelt i klartext att regeringen stillatigande kommer att se på hur man strukturrationaliserar inom Electroluxkoncernen, varvid minst 150–200 arbetstillfällen kommer att försvinna där uppe. Det var faktiskt det besked som arbetsmarknadsministern gav, vilket jag beklagar.

Sedan några ord om statlig kontroll och om vad herr Wirtén sade om denna. Det är väl i och för sig ingen hemlighet här i kammaren att vänsterpartiet kommunisterna eftersträvar en kontroll av företagen och att vi är emot den anarkistiska ekonomi som råder i dag. Vi vill alltså på sikt ha planhushållning och socialism, men på kort sikt har vi lagt fram en rad förslag som regionvis skulle trygga sysselsättningen. I dessa förslag ligger också att man skall skapa en långsiktig plan och bygga ut industrier i bl. a. västra Värmland.

Så vill jag slutligen ställa en kuggfråga till arbetsmarknadsministern apropå detta med monopolpriser. Om ett företag har 100 % av en marknad, har det då möjlighet att sätta vilka priser som helst eller inte? Det är till syvende og sidst det som frågan gäller. Electroluxkoncernen har en dominerande marknadsandel inom den här området, och inte bara i Sverige utan även utomlands har den en mycket stor del. I Sverige uppgår marknadsandelen till 60–65 %. Men om man har 100 % av marknaden, kan man då inte sätta vilka priser man vill?

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Jo, om man har 100 % kan man sätta de priser man vill, ifall det inte kommer in någon konkurrens utifrån. Men nu är detta inte fallet, och frågan är därför felaktigt ställd. Marknadsandelen i Sverige är i stället 65 %, och med en mycket hård konkurrens utifrån får man nog vara snäll och hålla konkurrenskraftiga priser – annars får man inte sälja.

Jag vill bara säga till Sune Johansson att det är nödvändigt att stimulera bostadsbyggandet just nu, och det är vad vi gör. Byggandet ökar också.

Får jag tillägga, med anledning av vad Eva Hjelmström sade, att vi inte kommer att bara stillatigande se på utvecklingen. Jag vet mig inte ha gett något på hand i den riktningen, utan hela mitt svar andas en vilja att man skall ersätta de produkter som nu tillverkas i Arvika med andra produkter. Jag har också redovisat att ledningen av företaget redan har antytt vad som kan hända i det avseendet: att man tar hem tillverkning utifrån och förlägger den till Arvika. Att man också har en utveckling på gång i Arvika som ger nya produkter tror jag är känt, i varje fall för Sune Johansson, möjligen också för Eva Hjelmström.

Det är det här som är det konstruktiva i debatten och inte Eva Hjelmströms försök att påstå att om man bara får en statlig koncern, så skall man kunna bygga ut industrier. Det räcker inte, Eva Hjelmström. Man måste också ha

Om sysselsättningen vid Ero-Frys AB i Arvika, m. m.

möjlighet att producera en vara som går att sälja och som är efterfrågad annars hjälper det inte den industrin ett enda dugg.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Hittills har det ju gått bra att sälja Ero-Frys produkter, och jag tror att det skulle gå att göra det i fortsättningen också.

Men jag kan fortfarande inte se på vilket sätt vi har fått klart besked om jobben vid Ero-Frys. Arbetsmarknadsministern säger att Electrolux kommer att ta hem annan tillverkning utifrån. Vilka garantier har arbetsmarknadsministern för att man gör detta? Och om man inte gör det, vad tänker arbetsmarknadsministern göra då? Att man tänker ta hem tillverkning utifrån skulle dessutom innebära att i stället för att 300 människor avskedas skulle ungefär 150 avskedas. Fortfarande innebär det ju att 150 jobb kommer att försvinna i detta område, där man redan har en omfattande arbetslöshet och där sysselsättningssituationen, framför allt för ungdomarna, är hemsk.

Vad beträffar diskussionen om monopolpriser vill jag säga att de utländska konkurrenterna sätter sina priser med utgångspunkt i vad Electrolux tar ut på den svenska marknaden i dag.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Får jag bara ställa en motfråga till Eva Hjelmström: Går det verkligen bra att sälja produkter om man gör miljonförluster?

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Såvitt jag har kunnat finna är det inga miljonförluster som görs vid produktionen hos Ero-Frys. På kort sikt anser jag dessutom bestämt att företaget får lov att acceptera att det görs vissa förluster, eftersom det måste vara samhällsekonomiskt lönsamt – även om det inte är det företagsekonomiskt sett och även om kapitalägarna inte kan göra sig så stor vinst på kort sikt.

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Det konstruktiva i den här diskussionen måste väl ändå vara att försöka finna en ersättningstillverkning i Arvikaenheten, som ger vinst och tryggar jobb för de anställda. Det är det vi arbetar för, och jag trodde att vi skulle kunna vara eniga om det.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! När det gäller det sista kan jag helt instämma med arbetsmarknadsminister, men jag har fortfarande inte fått några garantier för att en sådan alternativ produktion kommer till stånd och räddar jobben.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1978/79:56 till arbetsmarknadsutskottet
 1978/79:57 till utbildningsutskottet
 1978/79:58 till trafikutskottet
 1978/79:59–62 till skatteutskottet
 1978/79:63 och 64 till näringsutskottet
 1978/79:65 till skatteutskottet
 1978/79:66 till konstitutionsutskottet
 1978/79:67–71 till näringsutskottet
 1978/79:72 till arbetsmarknadsutskottet
 1978/79:73 och 74 till skatteutskottet
 1978/79:75 till socialutskottet

§ 6 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1978/79:97–100

§ 7 På hemställan av talmannen beslöt kammaren kl. 10.41 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskottsbetänkandena väntades föreligga.

§ 8 Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

§ 9 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:76 av *Curt Boström* och *Johan Olsson*
 1978/79:77 av *Rolf Clarkson* och *Rune Rydén*
 1978/79:78 av *Erik Hovhammar m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:33 om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt, m. m.

1978/79:79 av *Karin Andersson*

1978/79:80 av *Per-Olof Strindberg m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79

1978/79:81 av *Sven-Erik Nordin* och *Martin Olsson* med anledning av propositionen 1978/79:38 om ändring i lagen (1970:989) om införande av fastighetsbildningslagen

1978/79:82 av *Kerstin Andersson* i Hjärtum

1978/79:83 av *Pär Granstedt m. fl.*

1978/79:84 av *Ivar Högström m. fl.*

1978/79:85 av *Ella Johnsson*

1978/79:86 av *Karl-Anders Petersson* och *Claes Elmstedt*

1978/79:87 av *Ulla Tillander m. fl.*
med anledning av propositionen 1978/79:49 om vissa varvsfrågor

1978/79:88 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:89 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:90 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:91 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:92 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:93 av *Gösta Bohman m. fl.*

1978/79:94 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1978/79:95 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1978/79:96 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

1978/79:97 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

1978/79:98 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

1978/79:100 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

1978/79:102 av *Hans Nyhage och Arne Andersson i Ljung*

1978/79:103 av *Johan Olsson m. fl.*

1978/79:104 av *Rune Rydén och Knut Wachtmeister*

1978/79:105 av *Lars Werner m. fl.*

1978/79:106 av *Lars Werner m. fl.*

1978/79:107 av *Lars Werner m. fl.*

1978/79:108 av *Lars Werner m. fl.*

1978/79:109 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m.

1978/79:110 av *Bertil Johansson och Martin Olsson*

1978/79:111 av *Knut Wachtmeister och Rune Rydén*

med anledning av propositionen 1978/79:54 om ändrade regler för uppskov med beskattning av realisationsvinst, m. m.

1978/79:112 av *Thorbjörn Fälldin m. fl.*

1978/79:113 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:56 om ändring i sjömansbeskattningen, m. m.

§ 10 Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1978/79:11 med anledning av motioner om förbud mot kollektivanslutning till politiskt parti, m. m.

Skatteutskottets betänkande

1978/79:12 med anledning av motioner om förslag till lag mot skatteflykt m. m.

Lagutskottets betänkande

1978/79:6 med anledning av propositionen 1978/79:2 med förslag till lag om namn och bild i reklam jämte motion

Utrikesutskottets betänkanden

1978/79:2 med anledning av motion om svensk fartygstrafik på sovjetiska vattenvägar

1978/79:3 med anledning av Nordiska rådets svenska delegations berättelse om rådets tjugosjätte session

1978/79:4 med anledning av motion om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten

1978/79:5 med anledning av motion om balters dubbla medborgarskap

1978/79:6 med anledning av motion om internationella åtgärder mot omskärelse av flickor

1978/79:7 med anledning av propositionen 1978/79:14 om godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Tyska Demokratiska Republiken om avgränsning av kontinentalsockeln m. m.

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1978/79:9 med anledning av motion om översyn av avtal med Norge om uttagande av sociala avgifter

1978/79:10 med anledning av motioner om vissa avgiftsfrågor

Socialutskottets betänkanden

1978/79:16 med anledning av motioner om vissa allergifrågor

1978/79:17 med anledning av motioner om företagshälsovården, m. m.

Kulturutskottets betänkande

1978/79:15 med anledning av motioner om fritidspolitiska frågor

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79:13 med anledning av propositionen 1978/79:15 om statsbidrag till Handelshögskolan i Stockholm jämte motioner

Jordbruksutskottets betänkanden

1978/79:7 med anledning av propositionen 1978/79:10 om statligt stöd till åtgärder mot översvämningar i Emån jämte motioner

1978/79:9 med anledning av motioner om hjortvård m. m.

Näringsutskottets betänkande

1978/79:11 med anledning av propositionen 1978/79:20 om förbud mot automatspel, m. m. jämte motioner

Fredagen den
24 november 1978

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

*Anmälan av
interpellation*

den 23 november

1978/79:101 av *Birgitta Hambraeus* (c) till bostadsministern om energisparstöd till braskaminer m. m.:

Energihushållning i bostadshus kan ske på många sätt – genom isolering och tätning, bättre skötsel av pannor och ventilation, effektivare pannor etc. Det kan också innebära att man tar till vara lokala resurser som annars inte kommer till användning. Härigenom förbättras också tryggheten.

Stöd utgår enligt bestämmelserna i förordningen om statligt stöd till energibesparande åtgärder i bostadshus (SFS 1977:332 med ändringar) jämte bostadsstyrelsens anvisningar till denna förordning. Stödet utgår dels i form av bidrag, dels i form av lån.

Stödberättigad åtgärd är enligt bostadsstyrelsens anvisningar bl. a. installation av solvärmesystem för varmvattenberedning, när detta kan visas ha godtagbar verkningsgrad och funktion under beräknad livslängd. Jag utgår från att detta även gäller husuppvärmning.

För många landsbygdsbor är det en naturlig sak att ordna sin uppvärmning genom att ta till vara spillved. Inspirerade av kraftföretagens reklam på 1950- och 1960-talen och den förmånliga taxesättningen valde många direktverkande el för uppvärmning. Detta innebar en standardökning jämfört med äldre vedeldade system.

Ökade kunskaper och modern teknik har nu åstadkommit väsentligt förbättrade uppvärmningsmetoder. Framsynta människor och företag inser nu att eluppvärmning är en ytterst sårbar och i längden dyrbar metod.

För att slippa köpa så mycket energi och för att ordna det så, att man om det behövs själv kan klara hela sitt värmebehov, vill nu många installera en modern, effektiv braskamin. En sådan kamin både fyller den öppna spisens trivselskapande funktion och bidrar effektivt till husets uppvärmning.

Bostadsstyrelsen har ännu inte tillstyrkt att stöd skall utgå för installation av sådan kamin. Man har också varit mycket restriktiv när det gäller att bevilja stöd till andra vedeldade pannor. Kaminernas verkningsgrad kommer enligt uppgift att utredas av planverket för ett eventuellt framtida typgodkännande, varefter bostadsstyrelsen kommer att se över möjligheterna att bevilja energisparstöd till denna typ av kamin.

Enligt min åsikt är det betydelsefullt att beslut kan fattas så snart som möjligt om stöd till effektiva vedeldade uppvärmningsanordningar.

Med anledning av vad som anförts vill jag till bostadsministern ställa följande fråga:

Kommer bostadsministern att se till att energisparstöd så fort som möjligt kommer att utgå till braskaminer och andra effektiva vedpannor?

§ 12 Meddelande om frågor

Nr 40

Fredagen den
24 november 1978

Meddelades att följande frågor framställdes

den 23 november

*Meddelande om
frågor*

1978/79:178 av *Bo Lundgren* (m) till statsrådet *Birgit Rodhe* om en särskild samordnad gymnasieskola i Simrishamn:

Det har sedan länge varit ett önskemål från såväl kommun som länsmyndigheter att en s. k. särskild samordnad gymnasieskola, SSG, inrättas i Simrishamn. Simrishamns kommun har i mars 1977 hos regeringen anhållit om att få anordna SSG.

Utbildningsutskottet anförde i sitt betänkande 1977/78:26, med anledning av motioner i ärendet: "Utskottet anser det för sin del angeläget att en sådan gymnasieskola inrättas i Simrishamn om förutsättningar härför finns och om detta under tid som kan överblickas inte kommer att menligt inverka på utbudet av gymnasieutbildning i Ystad." Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga statsrådet när regeringen avser att fatta beslut i fråga om anordnandet av SSG i Simrishamn.

1978/79:179 av *Pär Granstedt* (c) till utrikesministern om ökat katastrofbistånd till Vietnam:

Enligt en rapport från WFP (World Food Programme) krävs kraftigt utökade insatser av katastrofbistånd för att klara situationen för 3 miljoner människor i Vietnam, som drabbades av Mekongflodens översvämning för knappt två månader sedan.

Vilka ytterligare åtgärder planeras från svensk sida för att medverka i den erforderliga katastrofinsatsen?

1978/79:180 av *Eivor Marklund* (vpk) till arbetsmarknadsministern om ökat stöd till Vindelådalén:

Regeringen har, sent omsider, presenterat sitt "Vindelälvspaket". Besvikelsen över innehållet är påtaglig hos berörda kommuner. Sedan kostnaderna för vägen till Ammarnäs och friskvårdsanläggningen i Vindelådalén täckts, återstår 45 milj. kr. av de 100 som regeringen anvisar. Dessa 45 miljoner skall delas mellan Norr- och Västerbotten. Enbart för Arjeplog finns ett utarbetat åtgärdsprogram som belöper sig på drygt 120 milj. kr. Därtill kommer projekterade fritidsanläggningar och annat. Det är således helt uppenbart att de anvisade medlen utgör en alldeles för blygsam insats i kommuner som behöver ett omfattande stöd för att kunna utvecklas. Mot bakgrund av de löften som utfärdats i samband med riksdagens beslut om att inte bygga ut Vindelälven är regeringens åtgärd helt otillräcklig.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Nr 40

Fredagen den
24 november 1978

När avser regeringen att komma med sådant stöd till kommunerna i Vindelådalen som svarar mot tidigare utfärdade löften?

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 14.01.

*Meddelande om
frågor*

In fidein

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert